

Яратгъаныбыз оьр этген ай

Аявлу дин къардашлар ва къызардашлар! Етишип гелген ражаб ай булан кьутлайман сизин.

Бу ай Есибиз Аллагъ Оьз кьуллерына ажайып рагъмусун ягъан абурлу айланы бириси (ражаб, шагъбан, рамазан). Олай да ражаб ай дав, питне этмеге гери урулагъан Къуръанда эсгерилген дёрт айланы бириси (зуль-къаада, заль-гъижжа, мугъаррам ва ражаб).

Анас етишдирген гъадисде айтылагъан кюйде, ражаб ай гелегенде Пайхаммар ﷺ булай айта болгъан: «Гъей Аллагъ, ражаб ва шагъбан айларда бизге рагъмуну бол ва рамазан айгъа етишдир».

Ражаб Есибиз Аллагъны айы деп Ол бизге бу айны ичинде йибереген

хыйлы шабагъатлар ва чомартлыкълар саялы айтыла. Шолайлыкъ булан, аявлу дин къардашлар ва къызардашлар, бу айда

бары да бусурманланы яхшы ишлер этивде гъаракат этмеге, Яратгъаныбыз Аллагъга ибадат этивню артдырмакъны,

гъакъ юрекден товба этмеге чакъыраман.

Олай да Есибиз Аллагъга бу ай бусурманланы биригивюне себеп болгъанны тилеймен, дюньяда оьчлюк токъталып, парахат яшав болгъанны, оьлтюрювлер, вагъшиликлер дагъы болмайлы, яманлыкълар да алдагъы яшавда къалып, бусурманлар янгы яшав башлагъанны тилеймен.

Парахатлыкъ, яхшылыкъ ва берекет болсун сизин агълулеригизге! Есибиз Аллагъ яхшы ишлеригизни артдырсын, шолар саялы болагъан шабагъатны да кеп этсин, эки де дюньяны балагъларыннан сакъласын.

Бизин барыбыз учун савлукъ, берекет, яхшылыкъ ва парахатлыкъ тилеймен! Амин.

ДР-НИ МУФТИСИ
АГЪМАТ АБУДУЛАЕВ

КЪЫЛЫКЪ

Ярашывлукъну сююв (илиякълылыкъ)

Гъей бусурманлар, билигиз, ким ярашывлукъну сююп яшагъан буса, шо шагъитни яшавун оьтген. Неге тююл, адамлар булан парахатлыкъ аралыкъланы сакълав – шо пайхамарланы ва оьр даражалы муьминлени (сиддикун) къылыкъ даражасы. Адамлар булангъы аралыкъларда ким юваш, илиякълы ва йымышакъ буса, Аллагъ оланы жагъаннемден сакълар. Шогъар гере Пайхаммар ﷺ бек йымышакъ адам болгъан. Ону асгъабалары дюньялыкъ яшавну гъакъында айтагъанда, ол лакъырда ортакъчылыкъ этген; олар ашамлыкъны гъакъында лакъыр этегенде де ягъада турмагъан.

5 БЕТ

БИЛМЕГЕ ЯХШЫ

Башир шайых

(башы алда чыкъгъан номерде)

Башир шайых 1810-нчу йыл бырынгъы Эндирей юрта тувгъан. Гъажиевлени тухумуну еттинчи яда сегизинчи ата-бабаларыны алим ва гъажи болгъан вакилинден тувгъан. Атасы Абу, атабабалары йимик, валини даражасында болгъан ва ол да Эндирейде гёмюлген. Башир шайыхны аталарыны ва доскъардашларыны къабурлары да Эндирейде.

Хас тарихи адабиятта ва кавказ давну документлеринде Башир шайыхны аты эсгерилмей. Бир нече ахтарывчулар гъисап этеген кюйде, Башир шайых ва Авух округдан чыкъгъан Уллубий молла да – бир адам. Шолай гъасилге Башир шайыхны да, Уллубий молланы да яшавундагъы кеп тюрлю далилени ва агъвалатны тенгледиривлер гелтире. Шо пикруну белгили мычыгъыш алим-тарихчи Адам Дахаев ва Саламбек Магъамматов да якълай.

4 БЕТ

ВАЪЗА

Муна гелди бизге сыйлы ражаб ай

Гъюрметли дин къардашларым ва къызардашларым! Аллагъга гъар бир макътавлар болсун бизин Ислам динге тюзлеген саялы. Аллагъга дагъы да макътавлар болсун бизге сыйлы айлар берген саялы. Шо сыйлы айланы бириси ражаб ай, ондан сонг шагъбан ай, ондан сонг буса сыйлы болгъан, берекетли болгъан, динибизни рукнуларындан бириси – рамазан ай геле, оьзюню ичинде ораза борч болгъан. Аллагъ барыбызгъа да насип берсин шо сыйлы рамазан айгъа етишип, оразасын да тутуп, Аллагъны рагъмусун да, разилигин де алмагъа.

Къардашларым! Ражаб айны гъакъында Пайхаммарыбызны ﷺ булай гъадиси бар: «Гертиден де ражаб ай Аллагъны айы, шагъбан ай Мени айым, амма рамазан ай буса мени уьм-

метимни айы». Аллагъ шулай сыйлагъан ражаб айны, Оьзюню айы деп айтып, ва бизге де буюргъан шо айны сыйлагъыз деп.

3 БЕТ

АТК-ни ишиндеги ортакъчылыкъ

2 БЕТ

Аллагъны анив атын

4 БЕТ

Къудратны Еси пашман юрекни сюе

6 БЕТ

– Уланым намаз къылмай буса не этейим?

8 БЕТ

«Инсан» ишин юрюте

Март айны 25-нде «Инсан» деген рагъмулу фонд гезикли кемеке этив акцияны оьтгерди. «Гар ожакъгъа ашамлык суратлар» деген аты булангъы бу гъаракат хыйлы адамгъа пайда гелтирди. Бир-нече гюнню узагъында юреги авруйгъан адамлар 685 минг манатны къадарында сурат оьлешди. Осал яшайгъан агълюлеге 1500 ашамлыкъ булангъы пакетлер берилди. Шолайлык булан фондну сиягъындагъы

пакъыр яшайгъанланы 25 проценти ашамлыкълар булан таъмин этилди.

«Инсан» деген рагъмулу фонд ашамлык суратланы етишдирип болгъан адамлагъа баракала билдире. Бу фондгъа акъча даим берген къурумлар ёкъ, бары да акъча ва майлар адамлар берип жыйылгъан. «Инсан» бары да имканлыкъ бар адамлагъа амалсыз яшайгъан агълюлеге кемеке этмеге чакъыра.

Бабаюрт бойдан

АТК-ни ишиндеги ортакъчылыкъ

Март 29-нда районну имамы Асгъабали Мурзаев Бабаюртну ерли администрацияны бинасында оьтгерилген АТК-ни жыйынында ортакъчылыкъ этди. Олай да бу агъамиятлы жыйында районну башы Элдар Къарагишиев, ону орунбасары Солтангерей Бийтемиров, районну прокурору Зайнудин Къанболатов, АТК-ни начальниги Абдулла Черивмурзаев, халкъгъа кемеке этеген центрны башчысы Патимат Гъашимова ва башгъалары ортакъчылыкъ этди. Оз сёйлевюнде Асгъабали гъажи районда ругъани къуллукъчулар этеген ишни гъакъында айтды. Ону сёзлерине гёре, аслу гъалда гъаракат экстремизмни ва террорчулукъну алдын алмакъ учун этиле.

Охувчулагъа насигъат

Гетген айны орталарында Татаюртда оьтгерилген дёгерек столда охувчулагъа социальный сетлени заралыны гъакъында айтылды. Бу агъамиятлы масъаладан ариде къалмайлы районну имамы Асгъабали Мурзаев де ортакъчылыкъ этди. Оьсюп гелеген бары да яшлагъа тиеген бу теманы арагъа салып ойлашмакъ учун, Мужукъай, Геметёбе, Янгы-Кари юртланы охувчулары да мунда гелген болгъан.

Яшланы алдында чыгъып сёйлеген Асгъабали гъажи охувчулагъа соцсетлени гъакъында маълумат берди,

олай да инсанда ругъ-къылыкълар тёбен даражада буса, яман ишлер этмеге ёл ачагъанны айтды.

– Айлана якъда болуп турагъан ишлеге биз немкёрай кюйде янашмагъа герекемиз, – деди Асгъабали гъажи. – Биз гъарибиз яхшы янгъа багъып алышынмагъа герекемиз.

Бу дёгерек столда тюрлю-тюрлю темалагъа лекциялар охулду, АТК-дан ва жагъыл адамланы ишлерине къарайгъан министрликден вакиллер де ортакъчылыкъ этди.

Советское юртну жамияты булан ёлугъув

Март айны башында районну имамы Асгъабали Мурзаев Советское деген юртгъа къонакълай гелген болгъан. Жума межитни бинасында юртну жамияты булан ёлугъуп, ол ерли халкъ булан таныш бола. Лакъырлашывну барышында адамлар районну имамына юрт яшавуна тиеген соров-

лар бере, пикру алышдыра. Асгъабали гъажи берилген соровлагъа жаваплар къайтара, насигъат бере. Оз гезигинде юртлулар да оьзлеге гелген, масъалаларда ортакъчылыкъ этген саялы имамгъа разилик билдире, баракала сёзлер айта, къатнава узатылажакъгъа да умут эте.

Кызылюрт бойдан

Адам аралыкъланы гъакъында насигъат

Дагъыстанны оьзге ерлеринде йимик, Кызылюрт районда да охувчуланы арасында ярыкъландырыв иш юрюле. Шолай, март айны орталарында Чонтавулуно 1 номерли школасында муфтиятны ярыкъландырыв бёлюгюню бу бойдагъы вакили Абдулла Сай-

путдинов яшлар булан ёлугъуп, олагъа ваъза-насигъат этди.

Бу гезик охувчулагъа уллулагъа гъюрмет булан нечик янашагъанны, гиччилеге сый этилегенни гъакъында айтылды. Яшлагъа шо гъакъда Аллагъы Элчисини ﷺ булай гъадиси де гелитрилди: «Ким уллулагъа гъюрмет этмей буса ва гиччилени сыйламай буса, шо бизин уьмметден тюгюл». Бу гъадисден адам арада аралыкълар, уллулагъа, гиччилеге янашыв нечик болмагъа гереги ачыкъ кюйде англашыла.

Хасавюрт бойдан

Боташюртдагъы ёлугъув

Март айны башларында районну имамы Ражаб гъажи Ханмирзаев ерли школаны охувчулары булан ёлугъуп, ваъза-насигъат охугъан болгъан. Имам яшлагъа билим алывну агъамиятлыгъыны, уллулагъа гъюрмет этивню, яман таъсир этеген хасиятланы ва оланы кюймакъ учун нечик гъаракат этмеге гереки гъакъында айтды. Мунда аслу рольну, озокъда, ата-ана ойнай, тек школа да оьз кюшумун эте.

– Уьмметибизни лап яхшы адамлары инг тарыкълы сёзлер айтмакъ учун

заман да, чола да таба эди, – деди оьз сёйлевюнде имам. – Оланы етиринкли сёзлири шонча да таъсир эте эди, гъатта адамлар бютюнлей алышынып, гъакъыкыатны тюз ёлуна тюше, гюнагъ ишлерин кюя болгъан. Бизге барыбызгъа да Аллагъу таала тиллерибизни, ишлерибизни, негетлерибизни тазаламагъа имканлыкъ берсин, Ислам дин гери урагъан затлардан сакъласын ва эки де дюньяда паракатлыкъ берсин!

Ёлугъувну ахырында имам яшланы соровларына жаваплар берди.

Электриклеге – насигъат

Гетген айны ахырында гезикли ёлугъувланы арасында Ражаб гъажи шагъарда ишлейген электриклер булан ёлукъгъан болгъан. ОАО «Горэлектросеть» деген къурумну къуллукъчулары булан оьтгерилген ёлугъувда ДР-ни муфтиятны ярыкъландырыв бёлюкню бу бойдагъы вакили Магъаммат Арсланбеков, Петраковское деген юртну имамы Магъаммат Магъамматов, Горэлектросетни инженери Абдулла Алхуватов да ортакъчылыкъ этди.

Жыйылгъанланы алдында сёйлегенче алдын Р.Ханмирзаев бу къурумну ёлбашчыларана ва къуллукъчуларына адамланы ярыкъ булан таъмин этив ишинде пайдалы гъаракат этегени саялы баракала сёзлер айтды. Аслусу, ол адам арада къардашлыкъ исси гъислени, оьр къылыкълы болувну, ишинде жаваплы болмакъны гъакъында айтды.

– Къуръан аятларда ва гъадислерде къылыкъланы яхшылашдырмагъа гереги гъакъда кёп сёзю гёребиз, – деди имам. – Шо гъакъда ат-Тирмизи етишдирген гъали эсгермеге сюеген гъадисде де айттыла: «Женнетге тюшеген адамланы аслусу яхшы къылыкълары ва Аллагъдан къоркъагъаны саялы тюше».

Жыйынны ахырында электрик тармакъда ишлейгенлер булай пайдалы насигъатлар этегени саялы ругъанилеге баракала билдирди, соровлар берди, ёлугъувланы дагъы да оьтгере турмагъа тиледи.

Бирче иш гёрювню гъакъында

Къайсы ругъани къуллукъчу да бола туруп ишин ерли гъакимият булан къурмагъа къарай, шолайлыкълны пайдасын англай. Ражаб гъажи Ханмирзаев да ишин шолай гъазирлемеге къасткъыла. Шону ардагъы гюнлерде Хасавюрт районну билим берив бёлюгюню начальниги Абдулла Абдуллаев булангъы болгъан ёлугъув да исбатлай. Олай да ёлугъувда муфтиятны бу

гъа къаршы насигъатлар этив гирди. Р. Ханмирзаев ойлашагъан кюйде, оьсюп гелеген наслу булан Ислам динни къанунларыны ёлунда иш юрютмеге тийишли. Бу якъдан алгъанда гъалиги заманда ерли муниципалитет де масъаланы тюз англай ва оьз ишине ругъани къуллукъчуланы къуршай, бирче ишлемеге гъаракат эте.

– Арт заманларда жагъыл адамланы арасында болуп турагъан ишлер тийишли чаралар гёргеке, хас ишлер этмеге гереки гёрсете, – деди Ражаб гъажи. – Оьсюп гелеген наслуну тюз кюйде тарбиялап болмакъ учун, бош турмайлы яхшы кюйде ишлемеге герекемиз. Гъар улан ва къызыаш булан иш юрюлмеге гереки, билмейгенин англамагъа, кемеке этмеге тарыкъбыз. Шо ишни биз этмесек, ону этмеге сюегенлер тез табыла-

жакълар, шолайлар гъалиге бар да бар.

Билим берив бёлюкню ёлбашчысы оьз гезигинде районда ругъанилер этеген ишге разилигин билдирди, бирче этилегенни де айтды ва гелекеке бирден-бир биригип ишлекеке инандырды. «Ярыкъландырыв бёлюклени къуллукъчулары кёп иш этген ва этилмеге гереки ишлер де аз тюгюл», – деди ол.

Муна гелди бизге сыйлы ражаб ай

1 « Ражаб айны ичинде этген ибадатны да, гъар бир яхшы амалланы да даражасы етмиш керен артыкъ боладыр.

Пайхаммарыбызны ﷺ гъадисинде булай бар: «Сиз оьлеген заманда рагъат кюйде оьлмеге сие бусагъыз, сувсаплыкъдан да сакъланма сие бусагъыз, иман булан гетме сие бусагъыз ва шайтандан сакъланма сие бусагъыз, шу айланы барын да сыйлагъыз, кеп ораза тутмакълыкъ булан, гетген гюнагълагъа гъёкюнмек булан (товбалар этип), ва инсанланы яратгъан Есигиз Аллагъны да эсгеригиз, шолай этсегиз, Есигизни женнетине гирерсиз саламатлыкъ булан» (Зугърату Рияз).

Гёремисиз, къардашларым, бу гъадисде Пайхаммарыбыз ﷺ кеп затны къуршап айтды, шоланы этмеге къаст этейиклер. Иман булан гетмек, шайтанны макрюсюнден къутулмакъ уллу затлардан. Аллагъ насип этсин бизге барыбызгъа да иман булан гетмеге.

Маликни уланы Анас деген асгъаба булай айтгъан болгъан: «Мен бир керен Жабалны уланы Муазгъа ёлукъдум. Ва бугъар: «Къайдан гелесен?» – деп сорагъанда, бу: «Пайхаммарны ﷺ янындан гелемен», – деп айтды. Сонг мен бугъар: «Пайхаммардан ﷺ сен бир зат сама эшитмедингми?» – деп сорадым. Бу: «Эшитдим», – деп айтды ва эшитгенин ачыкъ этди: «Ким таза юрек булан «ЛЯ ИЛЯГЪА ИЛЛЯЛЛАГЪ», – деп айтды, женнетге гирер ва ким ражаб айны ичинде таза негет булан Аллагъны разилигин алайым деп, бир гюн ораза тутса, шо да жен-

нетте гирер» . Сонг муну булан сёйлеп битген сонг, Анас Пайхаммарны ﷺ янына баргъанда: «Муаз сен шулай айтгъан деп айтды», – дей. Пайхаммарыбыз ﷺ огъар: «Муаз сагъа герти айтды», – деп жаваплана (Зугърату Рияз).

Гёремисиз, къардашларым, нечик сыйлыдыр Аллагъ янында «ЛЯ ИЛЯГЪА ИЛЛЯЛЛАГЪ» деген сёзлер ва нечик сыйлыдыр Аллагъ янында ражаб айны оразасы. Бираз къаст этсек, биз де болабыз шолай сыйлылыкълагъа етишмеге. Ишлейген заманында зикир этип, Аллагъны эсгермеге ярай, ёлда гетип барагъанда да ярай, гъатта янтайып турагъанда да Аллагъны эсгермеге ярай. Тилибизни зикир этмеге уйретсек, ондан яхшы не бар?! Пайхаммарыбыз ﷺ: «Лап да сыйлы калималар, лап да сыйлы сёзлер, мен де, менден алдынгъы пайхаммарлар да айтгъан – «ЛЯ ИЛЯГЪА ИЛЛЯЛЛАГЪ» сёзлер», – деген. Шо саялы, шу калималаны биз де кеп айтмагъа къаст этейиклер.

Пайхаммарыбыз ﷺ булай айта: «Гертиден де женнетде бир оьзен бар, оьзюню аты да ражаб, оьзю сютден акъ, балдан татли, ким бир гюн ражаб айны ичинде ораза тутса, Аллагъ шогъар шо оьзенден ичирер» (Байгъакъи).

Савбан деген асгъаба айта: «Бир керен Пайхаммарыбыз ﷺ булан бир къабурланы янындан гетип барагъанда, Пайхаммарыбыз ﷺ токътап, бек йылады, сонг олагъа дуа да этди. Сонг мен: «Сен неге булай бек йыладынг?» – деп сорадым. Пайхаммарыбыз ﷺ : «Гъей Савбан, булар къабур

азапгъа тутулгъанлар, къабурларын да кыйналып туралар, мени булагъа языгъым чыгъып йыладым, сонг дуа да этдим, Аллагъ булагъа енгиллик берсин, къабур азапны гётерсин деп. Аллагъ дуама жавап да берди», – деп англатды. Сонг Пайхаммар ﷺ дагъы да булай кшошду: «Гъей Савбан, эгер де шулар ражаб айда бир гюн сама ораза тутгъан болгъан буса ва бир гечени юхламай ибадат булан оьтгерген буса, къабур азапдан булар къутулур эди». О заман Савбан булай айтгъан: «Гъей Аллагъны Элчиси ﷺ, бир гюн ораза тутмакъ булан, бир гече ибадат этмек булан къабур азапдан къутулуп боламы?» Пайхаммарыбыз ﷺ: «Гъей Савбан, мени Пайхаммар этип йиберген Аллагъ булан ант этемен, къайсы эр гиши яда къагъын гиши, ражаб айда бир гюн ораза тутуп, бир гече ибадат этсе, Аллагъны разилигин аламан деп, Аллагъу таала шогъар бир йылы ибадатыны зувабын язар, гюнлени ораза тутуп ва гечелени ибадат булан оьтгерген йимик», – деп жавап берген (Зубдатуль ваизин).

Воллагъи, къардашларым, бирибиз де сиймейбиз шо къабур азапны гёрмеге, барыбыз да шондан къутулмагъа сиебиз. Шолай болгъан сонг къаст этейиклер, шу ражаб айны ичинде яхшы амалланы кеп этмеге. Савлай гече ибадат этип болмасакъ да, бир гесегин сама гечени ибадат булан оьтгерейиклер, тагъажжут намазлар кылайыкълар, зикир этип Аллагъны эсгерейиклер, дуалар этейиклер.

Дуньягъа бакъгъан якъда биз гюн

сайын алгъа бармагъа къарайбыз, амма дин якъдан да бизге осал болма ярамай. Ахыратда гъёкюнгенден бизге бир пайда да болмас. Онда гъёкюнмейген кюйде, бугюн къаст этейиклер. Къолубузда савлукъ да, мал да, башгъа тюрлю онгайлыкълар да барда, шоланы кьоллайыкълар. Аллагъу таала бизге берген ниьматлагъа, гъар бир яхшылыкълагъа шюкюр этейиклер, шо ниьматланы пуч харжламайыкъ, сонг Аллагъны алдында жавап бермеге кыйын болажакъ чы. Садагъаланы кеп этейиклер, бизин арабызда осал турагъанлар бар, кюю ёкълар бар, пакъырлар бар, шоллагъа биз кёмек этме герекбиз. Олагъа кёмек этсек, Аллагъ бизге де кёмек этер.

Биз гёребиз, биревлер адам оьлмей туруп садагъа этмейлер, адам оьлген сонг башлана бары да садагъалары. Садагъаны сав заманында, савлукъу да бар заманда этсе, ону зувабы да, даражасы да, берекети де дагъы да бек артыкъ боладыр. О саялы кююбюз болгъан сайын садагъалар этейик. Аллагъу таала барыбызгъа да кёмек этсин шу сыйлы ражаб айны гюрметин сакълама, Аллагъ рази болагъан амалланы кеп этмеге. Олай да сыйлы болгъан рамазан айгъа да Аллагъ бизин етишдирип, оразалар тутуп, таравигъ намазлагъа барып, гюнагълардан чайылып, Аллагъны рагъмусун да, разилигин де алмагъа Аллагъ бизге насип берсин. Амин.

АРСЛАНАЛИ ГЪАЖИ МОЛЛАЕВ

ЯХСАЙ ЮРТНУ ИМАМЫ

СЫЙЛЫ АЙ

Аллагъны айы

Аллагъгъа гъар-бир макътав, Оьзю бизин яратгъан, Гъабиге уьммет этип, Ислам динге къаратгъан. Ислам агълю борч бола, Аллагъгъа макътав этме, Ражаб айны йиберген, кьулларына рагъму этме.

Ражаб айны йиберди, кьулларын сынамагъа, Гече-гюндюз ялбарып, Оьзюнден тилемеге. Ражаб ай гелди гъейлер, муну сыйлама тарыкъ, Муну сыйлагъанланы, магъшар гюн юзю ярыкъ.

Муну сыйлама тарыкъ, киринип-тазаланып, Уйлерине акъ чабып, зулмат къапунун ябып. Герти товба этейик, муну сыйлап оьтмеге, Ражаб ай гелди гъейлер, шафаатлар этмеге.

Ораза тутуп сыйласа, шафаатларын этер, Ата-анасын, агълюсюн, женнетге алып гетер. Уьч гюн ораза тутса, бары гюнагъдан гечер, Дюнъя ва ахыратны, ниьматларын кеп этер.

Етти-сегиз гюн тутса, етти жагъаннем бекленир, Сегиз женнет къапусу, шо кьулуна ачылыр. Он беш гюн тутгъанлагъа, мюлк болур женнетге гирме, Аллагъдан къайры бирев, болмас савабын билме.

Бир Аллагъгъа ял барып, ражаб айда йыласа, Къабул болур тилёвю, гъар не затны тилесе. Юрекдеги къастыбыз, ражаб айны сыйламакъ, Садагъалар кеп этсе, болур савабын алмакъ.

Герти савабын алып, гече Къуръан охуса, Тагъажжут намаз кылып, жамиятгъа юрюсе. Жамият намаз кылып, беш вакътиде ял барса, ИншаАллагъ яражакъ, шо кьул женнетте барса.

Шо кьулуна яражакъ, Аллагъ женнетни ачса, Шунда эсгерген кюйде, гъайдап урлукъун чачса. Ражабда урлукъ чачса, оруп будайын алып, Ражабны сыйламаса, гъар яндан магърюм къалыр.

Гъар яндан магърюм къалыр, ражабны сыйламаса, Бир Аллагъгъа ял барып, гече-гюн йыламаса. Мен зайып Абдульгъани, ражаб айда тилейген, Мени дин къардашларым, сизден дуа тилейген.

Ойлама башла йыкъ

Ражаб ай гелди, оьтдю, дюньягъа нюр ягъган, Оьлюлердеги азап, шо гелгенде таягъан. Сени ичинде эди, Расул ﷺ миьражгъа чыкыгъан, Гъакъ динни загъир этип, батил динлени йыкыгъан.

Сени сыйлылыгынгдан, женнетлени ачагъан, Оьлюлеге-савлагъа, Аллагъ рагъму чачагъан. Ражабда урлукъ чачса, шагъбандыр сугъарагъан, Гёзел шагъру рамазан, чачгъанны оруп алагъан.

Ражабда урлукъ чачса, шагъбанында сугъарса, Рамазанында ораса, герек ол будай алма. Гъайдап урлукъ чачмаса, чачгъанын сугъармаса, Оруп будай алмаса, герек ол магърюм кълма.

Бу гёзел шагъбан айда, чачгъанны сугъарайыкъ, Сыйлы бараат гече, Аллагъгъа ял барайыкъ. Аллагъгъа ял баргъанлар, кьолуна гъагъын алып, Бу гече къапул тургъан, гъар яндан магърюм кълыр.

Бу гече олай гече, даражалары нече, Гъар кимни амалына, Аллагъ къарайгъан гече. Шагъбан айда гелеген, сыйлы бараат гече, Гюнагъ-савапны айырып, токъташдырагъан гече.

Уммул китапларына, мюгъюр басагъан гече, Гъар кимни тилегенин, Аллагъ береген гече. Гетген йылгъы гюнагъдан, Аллагъ гечеген гече, Янгы йылы рыцкъысын, белгили этеген гече.

Уламалар-абидлер, тагъат кылагъан гече, Савлай йыл тилемекден, артыкъ болагъан гече. Талайлылар гъёкюнноп, товба кылагъан гече, Къадир Аллагъ халкълагъа, афву кылагъан гече.

Талайсызлар товба этмей, къапул ятагъан гече, Гъар адамгъа бир тавуш, загъир болагъан гече. Иман ёлда оьмюр бер деп, гъар ким тилейген гече, Балагълардан сакъла деп, тилеме тарыкъ гече.

Тилеме тарыкъ гече, балагълардан сакъла деп, Сенден къайры гишиге, бизин гъажатлы этме деп. Халкъгъа гъажатлы этме, къургъакълыкъланы салып, Бизге берген рыцкъыны, берекетин Сен алып.

Кёкден рагъматынг тутуп, ерден берекетни алып, Бизин сынап къарама, балагъларынг йиберип. Кёкден рагъматынг тётюп, ерден рыцкъы чыгъарып, Кьулларынга рагъму эт, ниьматларынг йиберип.

Бизин ватаныбызны, сакъла Аллагъ саламат, О гиччи раиятгъа, языкъсынып, гёз къарат. Сыйлы къапунга гелип, зайып кьуллар йылайыбыз, Сенден къайры биз барып, тилеме ер билмейбиз.

Сенден къайры биз барып, тилеме ер ёкълукъдан, Биз Сенден уялабыз, гюнагъыбыз кёллюкден. Кеп гюнагълы хаталы, мен зайып Абдульгъани, Дин къардашлар дуадан, айырмагъыз сиз аны.

Башир шайых

1 « Дагъыстанлы алим Юсуп Дадаев оьзюню "Шамилни найиплери ва мюдюрлери" деген китабында, Уллубий молланы гъакында айта туруп, булай яза: "Авух бѣломню башына Шамил оьзюню Сайит Пъараканлыны алдында, сонг Чиркей юрт мадрасада билим алгъан жагъил заманындан берли яхшы таньгъан кьоччакъ ва батыр Уллубийни сала».

Уллубий оьзюню мюдюрлюгонде мекенли асгер структура болдура. Гъатта пача генераллар да Уллубий имаматны Савутлу гючлерини мекенли асгер ситемасын яратгъанланы бириси болгъангъа мюкюрлюк этген. Кюччакълыгы учун Шамил Уллубийни медаль ва орден булан савгъатлагъан. Уллубийни орденнин: "Бу Шамилни, Уллу Солтанны, муьминлени макътавлу аркъатаявуну лап айтылгъан найиплерини бириси. Къудратны Еси Аллагъ ону оьмюрюню узатсын" деп язылгъан болгъан.

Мычгыгыш ахтарывчу Пъамит Мусатов булай яза: "Оьрде пача Кавказгъа князь Барятинскийни бакъдыргъанда, ол Башир шайыхны уьстюне, оьзю ону булан ѳлукъма ва сѳйлеме сюегенини гъакында хабар берип, адам йибере. Башир шайыхны бусурманланы ойланына ва юреклерине уллу таъсири барны билип, ол къан тѳгювчю даву токътатывгъа ону тартмакъны къастын эте. Барятинскийни Кавказ Россиягъа тиегенге байлавлу этген токъташдыривуна Башир шайых булай жавап берген: "Сенден алда да Кавказны елемекни кьоркунчлугъун береген генераллар бар эди. Оланы кѳплери оьддю. Сизин ишлеригиз янгъиз оьчлюкню отун ягъа. Оруслар учун ят тьогюл хыйлы адатлар бизде къабул этилмей. Бары да адамлар Аллагъны алдында тенг. Биз даву тилин тьогюл, парахатлыкъны тилин англайбыз. Сизге де, бизге де парахатлыкъ герек. Парахатлыкъ яратыв ишлерде мен даим де кѳмекчимен, тек сенден де, шо затны гѳрмегенбиз. Сизден оьч алма суймейген адам ѳкъ. Сиз бизин халкъны кьоркундурагъаныгъыз тюз, янгъиз оьзюгюзде бакъгъан оьчлюкню гючлендирдигиз".

Шо ѳлугъувдан сонг, олар дагъы бир де гѳрошмежек. «Динин алышдырма тьошмей эди буса, мен Башир шайыхны шакирти болар эдим. Ол уллу адам», – деген генерал.

Шо далилни гъакында башгъа авторланы асарларында да айтыла.

"Башир шайыхны (Абу) найиплик девюрюню гъакында бизде кѳп аз маълуматлар бар, – деп яза Адам Духаев. – Шамилни найипи Баширге 1845-нчи

йылы апрелинден алда болмагъан ва 1850-нчи йылы июнь айындан артда болмагъан девюрде найипликте ѳлбашчылыкъ этивню низамыны гъакында язгъан кагъызы бар. Тек шо багъуллааны найипи къазикъмухлу Баширбекге язылгъан деген пикру бар. Белгили кюйде, XIX асруну 50-нчы йылыларыны орталарында Баширбек, пача генераллар булангъы байлавлугъу учун, найиплик ишинден тайдырылгъан, бироз гечде буса, Шамилни уланы Къази-Магъаматны муаллими гъисапда ишге алынгъан

ва Веденода яшагъан. Мычгыгышда оьлген, ва душманлары ону башын гесген. Шону булан байлавлу болуп, оьрде эсгерилген кагъыз, шо йыларда гъаракатчы кюйде иш гѳрювюн чалглашдыргъан ва кѳстекли Умалатдан шайых ижаза алгъан Башир шайыхны атына язылгъан болма герек деп эсибизге геле.

Шамил булай язгъан: "Муьминлени буйрукъчусу Шамилден ону кѳп сюеген кьардашы (иниси, агъасы) найип Башир сагъа кѳп даражалы парахатлыкъ болсун". Сонг дагъы да: "Тъей рагъмулу кьардашым, тилчилени сагъа ялаябагъан сѳзлерине инанып, мен сагъа байлавлу иш гѳрежек деп бир де ойлашма. Мен тезден берли (таман чакъы) оьзюмде адамланы ишлерин сынагъанман ва оланы кѳплери итлер, бѳрюлер, тьокюлер ва иблислер йимик иш гѳрегени англагъанман. Жагълан, оьр гьюрметли Шариатдан ѳлбашчылыкъ алып, оьзюнгню виляатын-

га буйрукъчу ѳлбашчылыкъ эт. Ёрукъсуз авлия ишлени, пасат юрюшлени къадагъа эт. Сени Есинг суймейген ишлерден оьзюнгню ва агълюнгю азат эт; – сонг адамлар сагъа рази болур. Башгъа затланы гъакында сагъа бу кагъызын тапшурагъан адам айтар. Парахатлыкъ болсун".

Шайых болмаса, Шариатгъа ким ѳлбашчылыкъ этер, адамланы яман ишлерине, пасатлыкъгъа ким къадагъа этер? Къайсы найипни де шо гьар бажарывлугъу етишмеген чи. Шону уьстювюне де, "кѳп сюеген рагъмулу кьардашым" деге сѳзлер булан Шамил аслу гъалда тарикъатгъа гѳре ваъза этеген муьминлеге багъа болгъан. (Адам Духаев. Шаир, Караматчы, азап чекген адам. Нальчик: ООО "Печатный двор", 2014 13-14 бетлер).

1855-нчи йылы башында Башир шайых яшыртгъындан Къумукъ тюзге тарикъатдан ваъза-насигъат бермек учун геле, шонда, ону гъызарлап, Къабарты полкуну начальниги генерал-майор барон Леонтий Павлович Николаи туту. Имам Шамил, кагъыз язып, ону азат этмекни тилей: "Бусурманланы эмири Шамилден орусланы начальниги генерал-баронгъа. Биз эшитген кюйде, сиз жардан чыкыгъан ярлы агълюлени оьзюгюню агълюлеригизни

ашатмакъ учун жыйылгъансыз; шо сизин яныгъыздан эрши иш. Дагъы да биз эшитген кюйде, сизин кьолугъыздагъы бизин абреклени (пача асгерлеге кьаршы ябушгъанлар) Сибирге йибересиз. Шо ишге байлавлу сиз мени алдатмайсыз, оьзюгюню алдатасыз, ва шоллукъда сиз сизин есирлени табутгъа йибересиз. Мени ахыр сѳзюм шулай: Эгер сиз, Баширден башлап, бары да есир абреклени бизге берсегиз, сизден оьзюгюню биздеги есирлеригизни аларсыз, мен сизден жавап кьаравулламан. Бизинкилени берме ва оьзюгюзникилеригизни алма негетигиз бармы? Мен сизге эки затдан бирин тангламакъны тилеймен: оьзюгюню ерлеригизни алажакъмысыз яда мунда кьояжакъмысыз, сизден шо гьар алгъасавлу жавап кьаравулламан. Рамазанны 8-нчи гюню, 1271 йыл (10 май 1855й) (Русская старина, СПб, 1882. Т.36.279-278).

Булай пикру бар, ва шо кюрчю сѳз де тьогюл, демек, Лев Николаевич Толстойну дюньягъа кьаравуна кѳп даражада Башир шайых таъсир этген. Ташдырып айтса, оланы бир-бири булангъы ѳлугъувларындан динге бакъгъан янашыву бьютюнлей альшынгъан. Бир нече керенлер шо юртда болуп ва ону абурлу адамлары булан ѳлугъуп, ол, озокъда, оьзлер булан Барятинский де, оьзге белгили кеслер де ѳлугъувчулар излеген бусурманланы ругъани ѳлбашчылары булай да ѳлугъувлар оьтгермек имканлыкъны кьутгъарма болмагъан. Кѳплер ону тавлуланы гъакылы-ойларына ва юреклерине этеген таъсирини сырын билме суйген. Айтылагъан кюйде, Башир шайых Л.Н. Толстойгъа бир китап савгъат этген, язывчу оьмюрюню ахырына ерли шо китапдан бир де айырлылмагъан.

Л. Н. Толстой кьумукъ тилни яхшы биле болгъанны гъакында да айтма тьоше. Ол янгъиз яшавлукъ шартлар булан байлавлу тилни билив булан дазуланып къалмагъан, кьумукъча язма да яза, охума да охуй болгъан. Шо гъакъда ол оьзюню хатларында-кагъызларында яза. Эгер инсан халкъ булан яхшы тьгыс аралыклар юрюгмесе, къатнашмаса, ону тилин шонча да яхшы билме болмас эди.

Башир шайыхны гъакында кѳп тюрлю тарихи документлерде, архив материалларда, илму китапларда, белгили дин чальшывчуланы асарларында, гъалиги ахтарывчуланы ишлеринде, очерклеринде, макъалаларында, крайны уйренегенлени, Дагъыстанны ва Мычгыгышны тамазаларыны наслудан наслугъа бериле гелеген хабарларында айтыла.

1875-нчи йылда бир тюрлю оьзге маълуматлагъа гѳре 1873-нчи йылда Башир шайых бу пана дюньягъа арт бере, тек ону ишлери минглер булан ону ѳлун юрютегенлер, Ислам динни шавласын чачагъанланы юреклерине яшай. Бьютюн Темиркъазыкъ Кавказдан ва улкени оьзге бойларындан муьминлер кьумукъланы бырынгы юрту Яхсайгъа Башир шайыхны ва оьзге сыйлы адамланы зияратларыны уьстюне геле. Айтыла гелеген хабарлагъа гѳре: "Яхсайдан гелеген шавла, Ислам динден гелеген шавла лап йьракълагъа йьылажакъ".

Биз оьзлени яшавун Къудратны Еси Аллагъгъа, Къуръан калималагъа ва Мугъамат Пайхаммарны суннетлерине багъышлагъан гъакъланы эсде сакълама ва гьюрмет этмеге борчлубуз.

БАГЪАВДИН ГЪАЖАМАТОВ

НАСИГЪАТ

Аллагъны атив атын

Аллагъны атив атын, къычырыгъыз айтыгъыз, Терс ѳллагъа тьошмегиз, Ислам динге къайтыгъыз, Иман да бар Ислам да, Къуръан да бар билсегиз, Ахырда гьѳкюнгерсиз, тар къабургъа гиргенде.

Тар къабургъа гиргенде, оьлгенингни билгенде, О ерде нетежексен, сорав алма гелгенде? Дѳрт де тамынгни ярып, Мункар-Накир гележек, Дюньяда этген ишге, уллу суал бережек.

Насипли талайлы къул, о ерде тюзележек, Насипи ѳкъ ким болса, жавабын онг бермежек, Аллагъ тюз этген къулун, женнетлеге салажакъ, Аллагъым онгармагъан, жагъаннемде къалажакъ.

Соравдан тюзелген сонг, оьз насипин гѳрежек, Дюньяда этген амал, ѳлдашыкъгъа гележек, Яхшы-яман амаллар, даим шонда туражакъ, Соравдан тюзелмесе, темир-токъмакъ уражакъ.

«Огъ» дегенден не пайда?! Оьмюр сюрдюнг пучуна. Гъали гелип токътадынг, гъакъ дюньяны учуна. Онда ѳкъ алма гиши, онда ѳкъ берме гиши, Алажакъ тѳбе этип, дюньяда этген ишин.

Дюнья учун талашдынг, дюньяда къалды малынг, Боп-бошуна гелгенсен, нечик болажакъ гъалынг? Расул алайгъи ссалам, кѳкден тьошюрген калам, Шо гьар машгъул болсун деп, Аллагъ яратгъан алам.

Беш намаз да къылсын деп, ораза да тутсун деп, Ахыратны эсге алып, дюньяны унутсун деп. Расул ﷺ дюньядан гетди, иман ѳлгъа тюз этди, Тьошюрген каламларын, уьмметге кьоюп гетди.

Къойса да каламларын, аявлап билмедилер, Дюнья малгъа кьарышып, имангъа гелмедилер. Къарт болгъанча яшаса, о заман эс табалар, Этгенине гьѳкюнюп, бармакъларын хабалар.

Гьѳкюнгенден не пайда? Заман да ювукъ болса, Аллагъдан буйрукъ болуп, гелип инбашгъа къонса, Магъшарны авлагъында, уялтмагъыз бетигиз, Ораза булан намаз, шу затланы этигиз.

Намаз да къыл беш керен, иман да бил бек терен, «Иманлы болгъан къулум, Мен гечермен минг керен, Гъарамдан да сакъ болсанг, халкъгъа да болмай яман...» Намаз къыл, ораза тут, шолар сагъа бек таман.

Къоймагъанман оьлместе, бу дюньяны елеме, Алып гетме борчунгю, ахыратда тѳлеме, Гишини де сѳйлеме, эшигинден тынглама, Вѳре айтма ялгъанны, айт гертини, болгъанны.

Зиналыкъ да юрюгме, сыйсыз этип башынгни, Чархынгдан да тайдырма, Аллагъ берген яшынгни. Ата-ананг рази эт, агълюнге де бол тамам, Шулану тюз этмесе, ахыратда бек яман. ► 7

Ярашывлукъну сююв (илиякълылыкъ)

1 « Умар ибн аль-Хаттаб булай айтгъан: "Бугюн сиз къатты низамлыкъны да, гьонкъалыкъны да арасындасыз (экиянсыллысыз). Пайхаммар ﷺ буса оъзюню къуллукъчулары къуллары ва бары да асгъабалары булан йымышакъ ва языкъсынывлу болгъан.

Къудратны Еси Аллагъ булай айтгъан (маънасы): "Есигиз муъминлеге рагъмулу" (сура "Аль-Азхаб", аят 43).

Башгъа аятда булай айтыла (маънасы): "Сизге Расуллагъ ﷺ сизин арагъыздан гелген. Сизге къайгъы къопса, огъар авур бола; ол сиз иманлы болгъангъа ва гъакъ ёлгъа тюшгенге гъасирет, муъминлеге бакъгъан якъда буса языкъсынывлу ва рагъмулу юрекли болгъан" (сура "Ат-Тавба, аят 128). Шо сизин арагъыздан сизге гелген Расуллагъ ﷺ сизин йимик адам деген затны англата. Аллагъ башгъалардан оьрге салгъан ва шо саялы ону рагъмулу юрек булан гийиндирген ва ону сизин устьююзге белгилеген. Нечик чи, ол сизге рагъмулу ва языкъсынавлу. Ол сиз гертти иманлы болсун учун гъай эте. Оьрде айтылгъан затланы да шулай англатма бола: гъей араплар, сизге Расуллагъ ﷺ гелген, ол да сизин йимик арап ва сизин тилде сёйлей. Нечик чи, тилни ошавлугъу бир-биревге дос

болувну ва ушатывну ювукълашдыра, эришивлюклерден арек эте ва далиликдени тез англама имканлыкъ бере. Кимге насигъат бере бусанг, ону тилин билмейли, тюз ёлгъа салагъан насигъат берме бажарылмай. Олай да Пайхаммар ﷺ – шо дюр Къудратны Еси Аллагъ яратгъан бары

меймен, тек дёртюнюкъ къат кёкде гъар етмиш минг йыл бир керен тувагъан бир юлдуз бар. Мен шо юлдузну етмиш эки минг керен гёргенмен", – деп жавап берген. Шо заман Пайхаммар ﷺ: "Гъей Жабрайыл, мен Есимни Зорлугъу булан ант этемен, шо юлдуз менмен", – деген.

да тухумланы арасындан лап лайыкълысы, ону тили – лап яхшы тил. Огъар тюшюрюлген Китап – Аллагъны гъакъындагъы Язывланы лап яхшысы. Ону асгъабалары ва агълюсю – асгъабаланы ва уягълюлени лап яхшылары. Ону тувгъан заманы – бары да заманлардан яхшысы.

шысы. Аллагъны "сиз гертти иманлы болгъангъа ва гъакъ ёлгъа тюшгенге гъасирет" деген сёзлери Пайхаммар ﷺ сиз гертти муъминлер болгъанча ва ругъ даражагъызыны яхшылашдыргъангъа гъасирет деген маънаны англата. "Муъминлеге бакъгъан якъда ол языкъсынывлу ва рагъмулу юрекли" деген сёзлер ону языкъсынывлугъу деген маънаны англата. Шо саялы: бары да ишлердеги илиякълылыкъ бары да атир ийислерде мускатгъа ошай деп айтыла.

Гъакълыкъ – оъзюню напсынгни гъислерине къаршы зат

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: "Бир сагъатны ичинде гъакъыллыкъны токъташдырив алтмыш йылны узагъындагъы баш ийивден яхшы". Муса пайхаммар Къудратны Есини пиръавунну харап этмекни тилегенде, Аллагъ огъар баян этивню тюшюрген, шонда: "Гъей Муса, ону инанмайгъанлыгъы Магъа зарал этмей, Мени къулларым учун буса, ону адилли низамында пайда бар". Пиръавун адамланы къыйыкъсытма башлагъанда, Аллагъ ону харап этген.

да затлардан къыйматлысы.

Абу Хурайра хабарлагъан кюйде, Пайхаммар ﷺ Жабрайыл малайикге: "Гъей Жабрайыл, сагъа нече йыл бола?" – деп сорагъан. Ол: "Гъей Расуллагъ ﷺ, магъа нече йыл болагъанны бил-

Адам пайхаммарны яратып, Къудратны Еси Мугъаммат Пайхаммарны ﷺ шавласын берген. Рагъмулу кюрчю ва Пайхаммарны ﷺ яратылыву – Аллагъ яратгъан затланы арасындан лап оьрге гётерилген. Ону тухуму – бары

Ону Ар-Равза деген шавлалы зияраты – ер юзюнде оьр даражада гьюрмет этилеген ер. Ону рагъму сувланы ях-

ДАГЪЫСТАННЫ МУФТИСИ ШАЙЫХ АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВНИ «БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ» ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

ТАРБИЯ

Яшлар - эки де дюньяда талайлыкъ

Ассаламу алейкум ва рагъматуллагы ва баракатугъу, аявлу къардашлар ва къызардашлар! Бизге берген талай-яхшылыкълары учун Къудратны Есине бары да макътавлар болсун. Не амал, бизин тийишли даражада Аллагъгъа разилик билдирме гючюбюз етишмей. Тек биз нечакъы шолай болсакъ да, Къудратны Еси бизин яхшылыкълардан магърюм къоймай, алгъамдуллилагъ!

Аллагъ бизге береген яхшылыкъланы бири си яшлардыр.

Неге тюгюл, гертиден де, яшлар – бизин бар-барлыгъыбызны лап сыйлысы. Олар тувгъунча биз, айтмагъа, оъзюбюз учун яшайбыз, тувгъандан сонг буса, бизге нечакъы яман болса да, гиччипавгъа яхшы болсун деп оьмюр сюрербиз. Олар не сую буса шону этме къасткъылабыз.

Яш – ким шо яхшылыкъны гертти кюйде къыйматлай буса, савлай яшав, сав дюнья. Бу дюньяда оъзлеге Къудратны Еси бир сама яш берсин деген умут булан юхлама ятагъан ва уянагъан адамлар аз тюгюл. Олар яшлары булан янаша барагъанлагъа, олар булан ойнайгъанлагъа, тюкенлерде оюн-

чакълар алагъанлагъа къарап, яшларсыз яшавну маънасын гёрмейгенге йылай.

Аллагъгъа минг макътавлар болсун, мен анаман, шону учун дазусуз кюйде шатман, мени уланым – мени савлай яшавум, мени бары да барбарлыгъым.

Шо гъакъда язма мени не зат борчлу этди, не саялы мени юрегим талчыгъа, шо дюр, ата-анасы да сав тура бир-бирде яшлар къайда ва кимлер булан яшайгъаны белгисиз ва лап къоркъунчлусу ва юрекке авур тиегени, бусурман яшлар булан да шолай гъал бар.

Мен англамайман биз чи яхшы заманда яшайбыз, Къудратны Еси бары да затны бере: ашата ва гийиндире, давлар да ёкъ, ачлыкъ да ёкъ, алгъамдуллилагъ. Мен англама болмайман, оъзлени яшларын, оъзлени къанын, оъзо оъзюн якълап болмайгъан гиччипавланы къайда буса да берме адамланы не зат борчлу эте? Сонг, эсли болгъанда, олар бары да затны гёрюп болмайгъан бола, олар ёрукълу адамлар болмай олагъа оьмюр сюрме къыйын бола.

Бизде шолай ожакълар бары сююндюрмей, эгер ата-аналары яшларын ташламай, яшлар табатгъан уйлерде къалмай ва оъзлер тапгъан нарысталаны гери урмай эди буса, шолай ожакълар болмажакъ эди. Етим яшлар учун

оланы сыйындырагъан уйлер бары анлашыла, муна, ата-аналары да сав тура, яшлар етимлер йимик оьмюр сюре буса, шо къувунлу гъал!

Яшланы атасыны ва анасыны ерин бирев де тутма болмай, атасын-анасын йимик, яшлар биревню де суймей.

Яралангъан яш юреклер, оланы гезъяшлары, яшланы алдындагъы борчларын кютмегени учун мамалары, яда папалары бу ва о дюньяда жавап берерлер. Яшлагъа байлавлу шолай жавапсыз, вагъши янашыву оъзлени башына къайтып гележек.

Адамлар болугъуз, гъатта гъайванлар оъзлени балаларын суюе ва оланы гъайын эте, олардан да яман болмагъыз.

Аявлугъыз, къыйматлагъыз, сююгюз, асырыгъыз яшларыгъызын нечик чи, олар шатлансын учун, бир иржайы да, йылы бир сёз де таманлыкъ эте.

Гъар нарыста таза тува, ону гележекдеги яшаву буса ата-анадан гъасил бола – ол рагъмулу болажакъмы яда ачувлу, намуслу яда ярахсыз ва ш.б.

Аллагъ бизин яшлагъа насипли яшав берсин, бу ва о дюньяда талайлы этсин. Аллагъ олагъа савлукъ, иман берсин, гезъяшлар янгыз насипден чыкъсын, къолун къатты кюйде тутуп, яшавда рагъат юрюме, насип гелтиреген адамы болсун.

Авлетини разилигин алма, авлетлер олар булан оьктем болма ва оланы

гъайын этме Аллагъдан кёмек болсун. Биз олагъа береген затланы сонг бизге къайтаражакълар. Сиз оъзюгюзню яшыгъызгъа не берегенигизни гъакъында ойлашып къарагъыз.

Алгъамдуллилагъ, ёрукълу, Аллагъдан къоркъагъан, оъзлени яшларын суюеген ата-аналар, жавапсыз ва немкъорай ата-аналардан эсе, кёп; ата-аналаны кёбюсю оъзлени яшларыны гелегегини гъакъында ойлаша, оланы Ислам динге уйрете, оларда рагъмулукъну ва инсанлыкъны къылыкъларын болдура.

Макъаламны ахырында яшланы гъакъындагъы гъадислени гелтирме суюемен.

Абу Хурайрадан тапшурулгъан кюйде, Расуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Бары да яшлар фитрде (тувмадан Бир Аллагъгъа инанывну гъалы) тува, сонг буса ата-аналары олардан хачпереслер, ягъудилер яда бутпереслер эте» (Аль-Бухари).

Олай да Расуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Бир ата да оъзюню яшына яхшы тарбиядан артыкъ къыйматлы гъеч зат бермес» (Ат-Тирмизи).

Дагъы да: «Оъзюгюзню яшларыгъызын абурагъыз ва оланы яхшы тарбиялагъыз» (Ибн Мажжа).

ПАТИМАТ АГЪМАТОВА

Къудратны Еси пашман юрекни сую

Пашманлыкъ

Билигиз, пашманлыкъ – шо супу-лукъну якъчыларыны даражасы, ва Къудратны Еси Аллагъ пашман юрекни сую. Къудратны Еси къулу суйген заманда, ону юрегине пашманлыкъ ва йылыв гелтиреген затны сала. Яратганыбыз къулу гёрюп ярамайган болса, ону юрегине шатлыкъ ва йыбанч гелтиреген затны сала.

Пайхаммар ﷺ заманы кеп янын пашманлыкъда йибере ва даим ой кырууп тура болган. Озьонде пашманлыкъ екъ юрек, ичинде яшайганлар екъ уй нечик къавжаган буса, шолай бузула. Адамны пашманлыкънын ону кер къадардагы агъчегивю герсете. Пашманлыкъ олай да адамга рагат кюйде ашама четим эте. Кыяматгюн муьмин адамны яхшы ишлерини кебюсю бу доньяда сынаган пашманлыкъларындан ва гъай этивлеринден кыруулажакъ. Къайсы затга да секет салынаганда йимик, узатылган пашманлыкъ да гъакъылыны секети болуп токъгай.

Супьян ибн Уяйна булай айтган: "Къайсы буса да бир жамиятдан бир озюн пашманлыкъ елеген адам йыласа, Аллагъны шо жамиятга языгы чыгар".

Ачлыкъ

Ачлыкъ – шо супулан даражасы ва напсыгъа къаршы ябушувну борч этилген шартларыны бириси. Адатлы гъалда адам ашайган ашны мишикни къулагъыны ольчевюне гелген ёрукъда кемитив ачлыкъны этикасыдыр. Ачлыкъ – шо шавла, токълукъ буса – от-ялын. Шо от озюню есин яллатмайлы сенмежек. Токълукъ доньялыкъ яшавну ишлерини ачгыгы гысаплана, ачлыкъ буса даимлик ахырат яшавну ишлерине элтеген ачгыгъдыр.

Китапларда айтылагъан кюйде, Фатима Расуллагъа ﷺ экмек гесек гелтиргенде, ол: "Гей, Фатима, бу не гесекдир?", – деп сораган. Ол: "Бу – мен озюм биширген чапелек. Шондан бир гесекни

сагъа гелтирмейли юрегим парахат болмады", – деген. Пайхаммар ﷺ: "Сени атанг уыч гюнню узагында ашаган шу биринчи аш", – деген

Шайхъланы бириси кеп ач болган заманда йылайганда, ону йылавуну себбин сораганлар, ол булай жавап берген: "Ачлыкъымдан Аллагъ буюруп йылайганымны сен билмеймисен дагы?!"

Бир шайхгъа суткада бир керен ашайган адамны гъакъында хабарлагъанлар. Ол: "Шолай сиддикунлар (Аллагъга айрыча ювукъ адамлар) ашай", – деп жавап берген. Огъар суткада эки керен ашайган адамланы гъакъында сораганлар. Ол: "Шо муьминлени ашы", – деп жавап берген. Огъар суткада уыч керен ашайганланы гъакъында сораганда, шайх: "Озьонню уюнделилеге айт, сагъа отлукъ онгарсын", – деген.

Абу Абдулагъ бин Хафифни шакиртлерини бириси: "Мен муаллимим магъа озюне гъар ахшам ораза ачмакъ учун он кишимиш гелтир деп буюра. Огъар языгъым чыгып, бир керен мен огъар он беш кишимиш алып бардым. Од, магъа къарап: "Сагъа шончакъыны гелтир деп ким айтды?", – деп сорады. Ол янгыз он кишимиш ашады, къалганларын кюйду", – деп хабарлагъан.

Истикъама

Истикъама – шо напсыгъа хас алымлардан ва адатлардан арек болув, Аллагъ герсетген ёл булан ва даим гъакъыкыгъа гёре ва тюз ёл булан юрюв. Гей мени балаларым, яшыртгын ва ачыкъ заглагъа инанаганланы арасында болугъуз, ва истикъаманы тармагына къошулугъуз – шо караматлардан эсе уллу. Эсде сакълагъыз, истикъама болмакъ Аллагъдан къоркъувну камилешдире. Истикъама – шо къылыкъланы юрютовде озюнню напсынгни тувдурма иштагылы этер, шо гъакъда Къуръанда ва гъадислерде айтгъла. Къудратны Еси булай айтган (маънасы): "Адамлагъа языксынывлу бол, олагъа яхшылыкъ этмекни буюр ва авамлагъа бет ташла" (сура "Аль-Араф", аят 199).

Озьонден гиччи замандашларынга атасы йимик бол, озюннен уллуланы уланы йимик бол. Гъакъыл ва йылы сёзлю насигъат-ой берив булан озюнню Есинни ёлуна чакъыр, яхшылыкъны-рагъмулукъну къайдасы булан пикру алышдырив юрют, йымышакъ бол, адамлагъа оланы гъакъыл даражасына гёре янаш, къатна, олар англайган тилде сёйле, лакъыр эт. Шолай болсанг, Аллагъ сени инамлыкълардан, озюне берилгенлерден этежек ва сагъа муьминлерден кемекчилер бережекте умут бар. Истикъаманы тармагындан чыкъса ва Аллагъ сени сынавалардан (макр) къорур деп умут этме, нечик чи, шо сырланы лап яшыртгынларыны бириси. Къудратны Еси Аллагъ булай айтган (маънасы): "Гъакъ гертиси, айтаганлагъа: "Бизин Есибиз – Аллагъ, ва сонг ишлерине гёре къатты кюйде шо кюйде тюз ёлну тутганлагъа, жан мукъамда малайиклер учуп гелип, булай айта: "Къоркъмагъыз ва къайгырмагъыз, донья пайына сиз

ге сёз берилген женнетте сююннююз" (сура "Фуссилат", аят 30). Къудратны Есини: "Сонг ишлеринде къатты кюйде тюз ёл будан юрюген деген сёзлерин", муьминлер озлени ишлерин гъакъ юрекден Аллагъ учун шариатны ёлуна гёре этген деп англама герек. Абу Бакр ас-Сиддикъ айтган кюйде, шо олар Аллагъдан къайры озге тюрлю худайлагъа бакъмагъанлыкъны англата. Умар гысап этеген кюйде, шо токъташдыривну маънасы олар, тюз ёлну танглап, ягъагъа тайышмайгъанлыкъда, толкюлеге ошап, гылдалыкъ этмейгенликде (шариатны буйругъун бузма къарамагъанлыкъ).

Пайхаммар ﷺ булай айтган: "Тюз ёл булан юрюгюз, ва сиз шо саялы болагъан шабагатланы санап да болмассыз. Билигиз, сизин динигиздеги лап яхшы шу – намаз, ва янгыз гъакъ гертиси инанаган муьмин даим намазы булан болмакны къастын этер". Олай да бил, динде тюз ёл булан юрюв – шо озю булан камилешивге етишеген ва гъар ишни мекенлешдиреген даража. Шо даражагъа янгыз уллу адамлар етишген. Шону токъташдырмакъ учун машайхъланы бириси тапшургъан таварихни гелтирейик. Ону туюнде Пайхаммар ﷺ гёрюнген, ва шайх огъар: "Гей Расуллагъ ﷺ, тапшурулган кюйде, сен: "Худ" деген сура туюрюлгенде, мени башыма акъ гирди", – деп айтгансан. Ондан сени башынга акъ гирмекни не зат борчлу этген: пайхаммарланы гъакъындагы хабарлармы яда халкъланы олюмлерини гъакъындагы таварихлерми?" – деп сораган. Ол: "Олар туюл, Къудратны Есини шулай сёзлери (маънасы): "Тюз ёлну сен сагъа буюрулган кюйде юрют!", – деген сёзлери", – деп жавап берген.

ДАГЪЫСТАННЫ МУФТИСИ ШАЙХ АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВНИ «БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ» ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

НАСИГЪАТ

Динге инана бусагъыз, Аллагъгъа аркъа таягъыз

"Эгер сиз тийишли даражада Аллагъгъа аркъа таяй эдигиз буса, Ол сизге къушлагъа йимик яхшылыкълар берер эди; олар эртен ач кюйде уча ва ахшам ашкъазаны толуп къайта" (Тирмизи).

Бу гъадисни, къайтып-къайтып, тергевлю кюйде охугъуз. Шондан сонг озюгюз озюгюзге: гъакъыкытда биз Къудратны Еси Аллагъгъа шолай аркъа таяйбызмы дагы, деген суалга жавап беригиз.

Бизин кебююз негер буса да бир затга: даражалы билим алма, оыр алапалы къулулукъгъа туюшме, яшавда мадарлы устыюллокте етишме, тюзевлю уйленме умут этебиз ва шону учун бары да къастыбызны бакъдырабыз. Шоланы барысына да етишмек учун талашып, озюгюзге: «Не учун?» деген соравну беребизми? Кебюсю гезиклерде, озюгюзню гючюгюзге умут этип, бизин ишибиз йырылып къала. Аллагъгъа буса, биз гъар заман аркъа таямайбыз.. Огъар умут этип кютюлеген ишлерден буса кеп пайда ва онгайлыкъ болагъаны ачыкъ.

Аллагъгъа аркъатай – шо бизин юреклерибизни шавласы, булай четим яшавда ёл герсетивчю. Шолай гъис тувулуна, эки бек агъамиятлы затдан тарбиялана: Аллагъгъа инаныв ва толу кюйде Огъар таби болув.

Адатлы яшавда биз адамга инаныв, тек ондан гъасил болмастыкъ булан раслашабыз, булай да бола; адамга толу кюйде инанмайлы, дин де, таби болув да бирче геле, олар бир-биринден айырылмай.

Кебюсю гезиклерде биз ишлерибиз яман бармай деген гъал булан раслашабыз, тек бирден-эки башыбызгъа не буса да бир балагъ къоба. Биз, неге шо гъал янгыз мени башыма къопган деп, кант этме башлай-

быз. Муна шунда бизин Аллагъгъа аркъа таяйгъаныбыз чартлама башлай. Шолай ойлар ва сёзлер булан биз озюгюз учун Къудратны Есини рагъмулукъну алдында эшиклени ябабыз ва шайтанны къапуларын ачабыз.

Шу доньяда бары да зат Къудратны Еси Аллагъныки деген далилни бирев де гери урмаган ва гюнлени бир гюннюде биз шоланы барысындан да магърюм къалажакъбыз. Нечик чи, Яратганыбыз динни сынажакъман деп айтган.

Аллагъгъа аркъа таяв, Ону пурманына инамлыкъ берив – Къудратны Есини разилигине етишивню чараларыны бириси. Нечик шартларда да бары да яхшы затлагъа умут этив адамны иманын гюлчю эте. Шатлы мюгълетлеринде Яратганыбызгъа разилик билдирегенлер шабагатгъа лайыкылы, озлени инбашларына къопган авурлукъланы бойсыныв булан гетерегенлеге шо шабагатлар арта. "Аллагъ Озьоне аркъа таяйганланы сую" (сура "Агълю-Имран", аят 159).

Ислам динни тарихинден белгилли кюйде, Умму Салама озюню агълюсю Абу Саламны олюмон чыдамлы кюйде башдан гечирген. Шону учун Къудратны Еси Аллагъ савгат гысапда ону Озью Яратганланы лап яхшысы – Мугъаммат Пайхаммарны ﷺ агълюсю этген.

Расуллагъгъа "аркъа таявчу" деп айтылган, неге туюл, ол бары да къыйысытывлагъа, тарчыкыкылагъа, Аллагъны динин ягъанда тарыган авурлукълагъа чыдаган.

Аллагъ деген ач къалмас, тойгунча сабан салса

Аллагъгъа аркъа таяв шо бир затда этмей уйде олгуруп турмакъ, бизге оьрден экмек гесек туюшоп гележек, деп къарап турмакъ деген зат туюл.

Имам аль-Къазали булай айтган: "Аллагъгъа умут этивно шарты адамны яман затлардан аман сакълайган себеплени къоюв туюл. Уручу уйге гирмесин учун эшиклени ябыв, къоркъунчу ерлерде душманлардан сакъланмакъ учун озю булан савут юрютов аркъа таявну шартларын бузув болмай".

Бир гезик Пайхаммарны ﷺ устыюне бир бедуйн геле. Пайхаммар ﷺ огъар:

– Сени туюнг къайда? Огъар не этсенсен? – деп сорай. Ол:

– Аллагъгъа аркъа таяп, ону озбашына къойганман, – деп жавап берген.

Мугъаммат Пайхаммар ﷺ огъар:

– Башлап туюнни байла, сонг аркъа тая, – деген.

Ондан къайры да, тийишли болганда, Аллагъны Сююмлюси ﷺ башы авругъанда, дарман иче болган, сырын ачгъандан сонг, башына къына сала болган.

Биз бу доньягъа Аллагъны пурманы булан гелгенбиз, ва гъарибизге озъ яшав ёлубузну оьтмекни къысыматы берилген. О нечик болажакъы толу кюйде озюгюзден гъасил бола. Гелишеген кюйде, ер юзондеги ёлубузну ахыры да толу кюйде бизин къолубузда. Инсан ол бусурман экенни токъташдыраган "Ла илагъа илагъ" деген сёзлер бар. Шо савлай барлыкъны кюрчюсон, бу доньяда бизин болувубузну ачыкъ эте.

"Эгер сиз муьмин адам бусагъыз, Аллагъгъа аркъа таягъыз" (сура "Аль-Маида", аят 23). Намаз, ораза ва башгъа ишлер Аллагъгъа баш ийив гысапланаганда йимик, аркъа таяв да (таваккал) Къудратны Еси Аллагъгъа баш ийивню къайдаларыны бириси гысаплана.

МУСЛИМАТ РАЖАБОВА

Параъиз илмудан китап

АБУСУПИЯН АКАЕВ

Авлуну⁴² баяны

Тарака оъзлени бирине уьлешинеген етти санавдан уьчюсю бир-бир заман бираз артыкъ оьрге минеген кюю бар. Шол заман пайланы санаву артыкъ къадарлары аз бола. Шол кюйде болуп оьрге минемке – «авлу» деп айталар.

Артыкъ оьрге минеген уьч де санавдан аввалгынчысы – алтыдыр. Алты артып гетип еттиге минеген кюю бола. Сегизде минеген кюю де бола. Тогузгъа минеген кюю де бола. Онгъа минеген кюю де бола. Къайсына минегени – пай ессилени пайларын гысап этсе, билинип къала.

Масала, бир къатын оьлюп, эри де, ата якъдан эки къызардашы да къалса, эрине – малны экиден бири, къызардашларына – уьчден экиси герек болмакъ учун, экиге де, уьчге де уьлешинеген санавланы инг азы – алты деп, аслул-масъалабыз – алты бола.

Алтыны эки пайындан бири деп, уьчню – эрине берип; алтыны уьч пайындан экиси деп, къызардашларына дёртню берейик десек, алты пай таманлыкъ этмей, етти пай тарыкъ бола. Шол заман алтыбыз еттиге минегени белгили болуп, тараканы еттиге уьлешмеге герек бола.

Масала, бир къатын оьлюп, эри де, ата якъдан эки къызардашы да, анасы да, ана якъдан эки эркъардашы да къалса, эрине – малны экиден бири, къызардашларына – уьчден экиси, анасына – алтыдан бири, эркъардашларына – уьчден бири герек бола.

Бу пайланы гысап этип къарагъанда, экиге де, уьчге де, алтыгъа да уьлешинеген бир санав тарыкълыгъы маълум⁴³. Олай санавланы инг гиччиси – алты болмакъ саялы, аслул-масъалабыз мунда да – алты бола. Алтыны экиден бири деп, уьчню – эрине; алтыны уьчден экиси деп, дёртню – къызардашларына; алтыны алтыдан бири деп, бирни – анасына; алтыны уьчден бири экини – эркъардашларына берейик десек, алты пай таманлыкъ этмей, он пай тарыкъ болмакъ саялы, бу ерде алтыбыз онгъа минемке белгили болуп, тарака – онгъа уьлешине.

Экинчиси – он экидир. Он эки де артып гетип, он уьчге минеген кюю бола. Он бешге минеген кюю де бола. Он еттиге минеген кюю де бола.

Он еттиге минемегине бир ми-

сал: бир гиши оьлюп, къатыны да, ата якъдан эки къызардашы да, анасы да, ана якъдан эки эркъардашы да къалгъан ердир.

Уьчюнчюсю – йигирма дёртдюр. Йигирма дёрт артып барып йигирма еттиге минеген кюю бола. Масала, бир гиши оьлюп, къатыны да, атасы да, анасы да, эки къызы да къалгъанда йимик.

Пайлар сынмакъны баяны

Масала, бир гиши оьлгенде, анасы да, атасына дёрт къардашы да къалса, анасына малны уьчден бири болмакъ учун, тараканы уьчге уьлешип, бирни – анагъа, къалгъан экини – къардашлагъа бермеге герек бола. Амма эки пай дёрт къардашгъа сынмай туруп уьлешинмей. Шол заман оланы гъарисин эки сындырып уьлешсе де ярай.

Амма яхшы гысап этип къарасакъ, эки керен уьлешмей, бир керен уьлешип къоймакъны ёлу да бар. Он нечик болур десе, масала, бу ерде эки пай гишиге уьлешинмей буса да, шол эки пайны экиге уруп⁴⁴, дёрт этсек, – уьлешине.

Бу ери белгили болгъан сонг, шол экиге аслул-масъала болгъан уьчню оьзюн урсакъ, алты бола. Энди тараканы аввалдан да алтыгъа уьлешип, алтыны уьч пайындан бири деп, экини – анагъа берсек, къалгъан дёрт – дёрт де къардашгъа сынмай уьлешинип къала. Бу кюйню эсгерилген ёл булан ойлашып тапмагъа герек.

Масала, бир къатын оьлюп, эри де, атасы да, анасы да, алты къызы да къалса, эрине – малны дёртден бири, атасына – алтыдан бири, анасына да – алтыдан бири, къызларына – уьчден экиси герек бола.

Бу пайланы гысап этгенде, бу ерде дёртге де, алтыгъа да, уьчге де уьлешинеген бир санав тарыкъ болмакъ саялы, олай санавланы инг азы – он эки деп, аслул-масъалабыз – он эки бола. Он экини дёрт пайындан бири деп, уьчню – эрине; он экини алтыдан бири деп, экини – атасына, экини де – анасына; он экини уьчден экиси деп, сегизни – къызларына берейик десек, он экибиз – он бешге авлу эте.

Тараканы он бешге уьлешип, сегизин – алтыда къызгъа берсек, сынмай туруп олагъа уьлешинмей. Амма шол сегиз пайны уьчге уруп, йигирма дёрт этсек, сынмай уьлешинип къала. Бу ери белгили болгъан сонг, шол уьчге аслул-масъа-

ланы авлусу булан бирче урсакъ, къыркъ беш бола. Сонг къыркъ бешни он беш пайындан уьчюсю деп, тогузну – эрине; къыркъ бешни он беш пайындан экиси – алтыны – атасына; алтыны да – анасына; къыркъ бешни он беш пайындан сегизи деп, йигирма дёртню – алты да къызгъа берсек, сынмай уьлешине.

Масала: бир гиши оьлюп, анасы да, ана бир алты къардашы да, ата бир он эки къызардашы да къалса, малны алтыдан бири – анагъа, уьчден бири – къардашлагъа, уьчден экиси – къызардашлагъа герек бола.

Алтыгъа да, уьчге де уьлешинеген санавланы инг азы да – алты болмакъ саялы, бу ерде аслул-масъала – алты бола. Алтыны алты пайындан бири деп, бирни – анасына; алтыны уьч пайдан бири деп, экини – къардашлагъа; алтыны уьч пайдан экиси деп, дёртню – къызардашлагъа берейик десек, алтыбыз авлу этип еттиге мине.

Тараканы бу ерде еттиге уьлешмеке яраса да, эки пай – алты къардашгъа да, дёрт пай – он эки къызардашгъа да сынмай туруп уьлешинмей. Амма яхшы гысап этип къарасакъ, сындырмай уьлешмеге де кюй табула.

Ол кюй де, масала, бу ерде шол эки пайны уьчге уруп, алты этсек, алты да къардашгъа сынмай уьлешине. Дёрт пайны да уьчге уруп, он эки этсек, ол да – он эки де къызардашгъа сынмай уьлешине.

Эки де табунну пайлары бир йимик урулса тюз болагъан уьч деген санав ойлашмакъ булан табулгъан сонг, шол уьчге аслул-масъала болгъан алтыны, авлусу булан бирче етти болгъан гъалда урсакъ, йигирма бир бола. Сонг, йигирма бир пайны етти пайындан бири деп, уьчню – анасына; йигирма бирни етти пайындан экиси деп, алтыны – алты да къардашгъа; йигирма бирни етти пайындан дёртню деп, он экини – он эки де къызардашгъа берсек, сынмай уьлешине.

Масала: бир къатын оьлюп, эри де, анасы да, уллу атасы да, ата бир янгыз къызардашы да къалса, хас⁴⁵ бу ерде уллу ата шол къызардашны асаба этмейгени алгъа эсгерилди. Къызардашгъа – малны яртысы, уллу атагъа – алты пайдан бири, эрге де – малны яртысы, анагъа – уьч пайны бири болмагъа герек.

Бу пайланы гысабына къарагъ-

анда, бу ерде экиге де, алтыгъа да, уьчге де уьлешинеген бир санав тарыкъ болмагъы белгили болуп, олай санавланы инг азы да – алты болмакъ саялы, мунда да аслул-масъала – алты бола. Сонг, алтыны яртысы деп, уьчню – къызардашгъа; уьчню де – эрге; алтыны алты пайындан бири деп, бирни – уллу атагъа; алтыны уьч пайындан бири деп, экини – анагъа бергенде, алтыбыз – тогузгъа авлу эте.

Тогуздан уьчюсю – къызардашгъа, бириси – уллу атагъа бола буса да, алгъа да эсгериллип гетгенге гёре, булар экиси де къолларындагы пайларын къошуп, эргигише – эки пай, къатынгишиге – бир пай гысап булан, экинчилей бирдагы керен уьлешме герек. Уьлешейик десек, пайлар сынмай туруп уьлешинмей. Буланы экисини де пайларын къошсакъ – дёрт бола.

Эргиши эки къатынгишини гысабында болмакъ саялы, оьзлени санаву – уьч. Амма уьч гишиге дёрт пай уьлешинмей буса да, дёртню уьчге уруп, он эки этсек, – уьлешине. Бу ери билинген сонг, аслул-масъаланы авлусу булан бирче тогуз болгъан гъалда, уьчге урсакъ – йигирма етти болуп, пайлар сынмай уьлешине: эрге – тогуз, анагъа – алты, уллу атагъа – сегиз, къызардашгъа – дёрт.

Гъаза вассалам⁴⁶.

Санат 1331⁴⁷.

(Абусуфьян ибну гъажи Акай ад-Дагъистани ал-Гъазаниши. «Ажам параъиз». Темирханшура, 1913 й.)

42. 'Авлу – (арапча термин) : къыйындашдырагъан гъал, тюз гелмей къалагъанлыкъ.

43. Маълум – (арап сёз): малим, ачыкъ, белгили.

44. Урмакъ – артдырмакъ, зарбетмек.

45. Хас – (арап сёз): айрыча, айры кюйде.

46. Гъаза вассалам – (арапча сёзтагъым): «бу тамам болду, муну булан битди» деген маънада.

47. Санат (сана) – (арап сёз): «йыл» демек. Эски китапны ахырынчы бетинде бурсурман тарх (гъижрат) булан гёрсетилген 1331-нчи йыл – христиан (миляди) календаргъа гёре – 1913-нчи йылгъа растеле.

ГЪАЗИРЛЕГЕН ГЪАСАН ОРАЗАЕВ

НАСИГЪАТ

Аллагъны ариив атын

4 « Абул эт уллулагъа, рагъму эт гиччилеге, Агълонге яман болма, тартылма ичкиге де. Оьлежегингни ойлаш, гъарам тёмке ичинге, Жан алагъан заманда, оьзюнде ёкъ гючюнде.

Сав йыл гелген гелимин, тегюп уьйге къарамас, Закат гъагъын чыгъармай, къойма ондан ярамас. «Садагъалы къулумну, сабулрукъгъа саларман, Жан базарында жанын, къыйнамайлы аларман...»

Вёре къайтарма этмей, гелген гишиге къулдукъ, Женнетге эте бусанг, бираз сама да умут. Къонакъгъа да сал тепси, юзюнг ачыкъ кююнде, Бир хапма ашынг болуп, дагъы болмай уьюнде.

Етти яшынгдан тутуп, намаз къылдыр яшынга, Аллагъынгни алдында, гюнагъ алма башынга. Къуръан оху, алимге де бар кёп ёл, Ислам динни тюз этсе, ишин де тюз юрютсе.

Бу ялгъанчы дюньяда, вёре гъапул къалмагъыз, Этип бары гюнагъны, ол Расулгъа ﷺ салмагъыз. Ол Расул ﷺ арасатда, уьмметни гъайын эте, Расулну ﷺ сююндюрюп, огъар беригиз дуа.

Ким сойсе ол Расулдан ﷺ, къыямат гюн шафаат, Салават салсын бугюн, атын эшитген сагъат.

– Бурнундан къан чыкъса, намаз бузуламы?

– Шафии мазгъапгъа гёре къан чыгъыв, о кепде бурнундан да, намаз жувунувну бузмай. Амма адамны къаны, оьзюники буса да, нажжас санала ва къан опуракъда яда намаз этеген ерде болса, шо намазны буза. Шолайлыкъ булан, намаз кылывну узатмагъа ярамай, эгер къаркъараны, опуракъны яда намаз кылагъан ерни уьстюнде нажжас (къан) бар буса.

– Бусурман адамгъа гесилген санлары булан не этмеге герек?

– Гъалиги заманда тюрлю-тюрлю себеплер болуп, ёллардагъы хаталар, давлар болуп, адамлар бир-бир санларын тас этеген гезиклер аз тюгюл. Шо саялы гъар гиши шолай санлар булан не этмеге тюшегенни билмеге герекдир. Имам Рамли «Нихаят аль-мухтаж» деген китапда булай яза: «Сав адамны гесилген санын ерге гёммеге язшы болур. Шоланы арасына уручуну гесилген кьолу, тырнакълар, тюклер, къан гире. Оьзюнден айрылгъан санны есиине шолайлыкъ гьюрмет этив болур».

– Гъар айда уьч гюн ораза тутса, шо сав ай ораза тутгъандай болагъаны гертими?

– Гъар айда уьч гюн ораза тутмагъа яхшы ишлерден санала (мунда рамазан айны гъакъында айтылмай). Гъар ибадат иш он керенге ерли артдырылагъангъа гёре, гъар айда уьчер гюн ораза тутагъан адам гъар гюн ораза тутгъандай болар.

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Ким гъар ай уьчер гюн ораза тута буса – даим ораза тута».

Эгер инсан гъар ай уьчер гюн ораза тутмагъа токъташгъан буса, шабагъатны дагъы да бек артыдырмакъ учун «айаму-биз» деген гюнлерде ораза тутса яхшы (ай рузнама булан гъар айны 13, 14, 15-нчи гюнлери). Олай да «айаму-суд» деген гюнлерде де ораза тутмагъа яхшы санала (айны 28-нчи ва ону арты булан гелеген эки де гюн). Гъар итнигюн ва хамистюнлер ораза тутмагъа да суннетлерден.

– Оьлген адамгъа гъакълыкъ соймагъа яраймы?

– Гъакълыкъны тувгъан яшгъа, ол тувгъан сонг бир жумадан соя. Улангъашгъа эки мал, кызыгъашгъа бир мал соймакъ суннет санала.

Яшгъа 15 йыл битгенче гъакълыкъ соювну борчу ону ата-анасында.

Эгер кыйсы буса да себеплеге гёре яш учун гъакълыкъ союлмакъ кългъан буса, 15 йыл битген сонг, ол гъакълыкъны оьзю учун оьзю соймагъа бола. 15 йыл битгенче яш оьлюп кълса, гъакълыкъ союв ону ата-анасында кълала. Эгер гъакълыкъ союлмагъан кюйде 15 йылдан уллу адамны шону соймагъа деп васияты ёкъ буса, гъакълыкъ соймагъа суннет тюгюл. Амма соймагъа да ярай, шону заралы болмас.

– Аркъасына спирт булангъы дарман сюртюлген гъалда намаз кылмагъа яраймы?

– Белгили кюйде эсиртеген бары да зат, шоланы ичинде спирт де, нажжас санала. Шолайлыкъда, спирт булан кьошулгъан зат да нажжас болажакъ. Къаркъарада, опуракъда яда намаз кылынагъан ерде нажжас бар тура намаз кылынса, шо кълбул болмай.

– Уланым намаз кылмай буса не этейим?

– Пайхаммарны ﷺ гъадисинде булай айттыла: «Гъар кимигиз кьойчусуз ва сиривигюз учун жавап бережексиз». Сиз оьз авлетигиз учун, ол гъакъылбалыкъ болгъанча жаваплысыз, айрокъда ибадат этеми-этемейми саялы. Шо саялы оьгъар намаз кылывну агъамиятлыгъын, ону кылма-са, не болагъанны гъакъында айтып англатыгъыз. Неге тюгюл, инсан Ислам дин буюрагъан ишлени оланы агъамиятлыгъын толу кюйде англамайгъаны саялы этмей. Шоланы маънасын, терен гъакъылын ва агъамиятлыгъын билгенде буса, этмеге башлай. Инг башлап товба да этип, сонг Есибиз Аллагъгъа авлетригизни тюз ёдгъа бакъдырсын деп алгъышлар тилегиз. Пайхаммарны ﷺ булай терен маъналы гъадиси бар: «Авлетригизге етти йылдан башлап намаз кылдырыгъыз, он йылдан тутуп буса, намазын кьойса такъсырламагъа башлагъыз».

Шо саялы, ата-аналар Аллагъны Элчиси ﷺ гёрсетгенни этигиз, яшларыгъызны Исламны ёлунда тарбиялагъыз. Шолоай этсегиз авлетлиригиз тынглаву да, иманлы-динли де болур.

Эгер биз оьзюбюз Ислам динни ёлундан тайышмай юрюсек, авлетлирибизни намаз кылыв булан масъалалары болмас.

Аявлу охувчулар, редакциягъа соравлар бермеге боласыз.

**Бизин номерибиз:
8-928-800-01-97**

– Межитге сигарет пачка булан гирмеге яраймы?

– Алимлени авадан каёп яны сигарет тартыв, шоланы арасында электронный сигаретлени де, гери урула, деп гьисаплай. Олар айтагъан кюйде, сигарет тартывну гери урулагъанлыгъын Къуръанда да, Пайхаммарны ﷺ гъадислеринде де тапмагъа бола. Амма, шогъар да къарамайлы, шо лап гентгъа айылгъан яман хасиятлардан.

«Межитге нажжас гийирмеге, олай да ону онда кьоймагъа да яратылмай, гъатта шо нажжас уьстюндеги оьлген битлер буса да» («Хашият аль-Къальюби» деген китап). «Эгер инсан межитге нажжас гёрсе, ол шону тезокъда тайдырмагъа герек ва оьгъар тазалавну башгъалар да билгенче деп артгъа тебермеге ярамай» («Аль-Фатава аль-фикъхийя аль-къубра» деген китапдан).

Шу сёзлерден англашылагъан кюйде, межитге нажжас булан гирмеге ярамай, эгер гирип кълсанг, шону тез-тез чыгъармагъа тарыкъ. Нажжас булан кьошулмай янгыз тамакю япыракъдан этилген сигаретлер булан межитге гиривде гери урув ёкъ. Амма артдагъы вакътилерде арагъа чыкыгъан маълуматлагъа гёре, гъалиги сигаретлеге кълдагъы нажжаслар кьошула, шоланы ичинде сыйырланы сийдиги де.

Сигаретлеге сыйыр сийдик кьошмагъа гетген асруну 50-нчи йылларында башлагъан болгъан деген хабар бар. Сигаретте сийдик кьошув адамны къанына никотинни тез сингдире экен. Шолайлыкъ буса сигарет тартывгъа уйренчикни чалташдыра.

Шолай сигарет пачка булан, озокъда, межитге гирмеге ва кисесинде бар кюйде намаз кылмагъа ярамай. Лап яхшысы межитге сигарет пачка булан гирмесе, ондан да яхшы болур шо хасиятны ташлап кьойса.

Рузнама

Май

Гюн лер	Эртенги	Гюн тувув	Тюш	Экинни яссы	Ахшам	Яссы
1	02:54	04:44	11:51	15:44	18:54	20:24
2	02:52	04:43	11:51	15:44	18:55	20:25
4	02:48	04:40	11:50	15:45	18:57	20:27
6	02:44	04:37	11:50	15:46	19:00	20:30
8	02:40	04:35	11:50	15:47	19:02	20:32
10	02:36	04:32	11:50	15:47	19:04	20:34
12	02:33	04:30	11:50	15:48	19:06	20:36
14	02:29	04:28	11:50	15:49	19:08	20:38
16	02:26	04:26	11:50	15:49	19:11	20:41
18	02:22	04:24	11:50	15:50	19:13	20:43
20	02:19	04:22	11:50	15:51	19:15	20:45
22	02:16	04:20	11:50	15:51	19:17	20:47
24	02:13	04:19	11:50	15:52	19:19	20:49
26	02:10	04:17	11:51	15:53	19:20	20:50
28	02:07	04:16	11:51	15:53	19:22	20:52
30	02:05	04:15	11:51	15:54	19:24	20:54

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Канонический редактор
Абдулла АДЖИМОЛЛАЕВ

Дизайн, вёрстка
Мухаммад МУХИДДИНОВ
Иса ОМАРОВ

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.
Индекс 51325
При перепечатке ссылка обязательна.

Тираж 2 750 экз.

Адрес редакции:
367027, РД, г. Махачкала, проспект Акушинского, 5-я линия, 19.
Телефон редакции: 8-928-530-59-70.

Редакционный совет
Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ

Менеджер
Абдусабир АХМЕДОВ

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам». Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20. Заказ № _____

Подписка и доставка по г. Махачкале: 914-222. по Республике Дагестан: 8-988-699-28-24.

Главный редактор
Абдул-Азиз МИЧИГИШЕВ

Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.

Сдано в печать: (график) 31 марта 2017 г. в 18:00 (факт) 31 марта 2017 г. в 18:00

E-mail: assalamweb@gmail.com
www.assalam.ru